СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 197. Джерзи Ситі, Н. Дж., середа, 25. серпня, 1926. VOL. XXXIV. No. 197. Jersey City, N. J., Wednesday, August, 25. 1926. THREE CENTS

ЗАМІСЦЬ ЗАМИРЕННЯ, НОВА БОРОТЬБА В МЕКСИКУ

МЕКСИКО, 23. серпня. — Цілком несподівано конфлікт між урядом а церквою ввійшов в нову фазу боротьби. З суботньої конференції епископів з президентом Каєсом виходило, що приходить між обома сторонами до замирення, а епископи видали стейтмент, що переговори випали задоволяючо. Ждали тільки на інструкції з Риму, бо, як заявив епископ Діяц, епископат не робить ніякого кроку без порозуміння з Римом і без його дозволу.

По тім відбулася нарада самих епископів, на котрій одноголосно ухвалено, що богослужень відправляти не будуть та що бойкот буде задержаний так довго, доки Каєс не відкличе карних установ, звернених проти священства та реґістрації духовенства. Закидують далі Каєсови, що він подав до часописий невірний стейтмент що до нарад, а далі подають, що вся людність Мексика взиває їх видержати, а загальний бойкот змусить правительство до відвороту.

НАЙБЕЗПЕЧНІЙШИЙ ВОЛТ НА СВІТІ.

ОЛБАНІ, Н. Й., 23. серпня. — В Капітолю мають поставити волт, який буде вершком того, що людська думка могла тільки придумати в тім напрямі. Буде він міг містити в собі 200,000,000 долярів ґотівки, буде вповні забезпечений від вогню і буде мати безпосередне алярмуюче полученнє з поліцією. Не боїться він ніякого нападу з боку не знати якої товпи, а навіть бомб.

ПРОТИ АЛЮМІНІОВОГО ТРОСТУ.

НЮ ЙОРК, 23. серпня. — Президент Бавш-корпорації Джордж Ґескел пізвав до суду Американську алюміньову компанію в Питсбурґу о відшкодованнє в сумі $45,000,000 на тій підставі, що алюмініова компанія переступила протитростовий закон Шермана і опанувала цілою торговлею алюмінїом в Америці, а навіть тими ринками в Европі, звідки доставляють алюмінїом до Америки, а далі, що вона не додержала спільної умови, на підставі якої вони обі мали спільно вести цілий алюмініовий бізнес.

ВАЛЕНТІНО ТАКИ ПОМЕР.

НЮ ЙОРК, 23. серпня. — Мимо всіх старань лікарів Валентіна не вдалося вдержати при життю. Всьо, що тільки знала наука і що тільки можна було купити за гроші, не змогло Валентіна вратувати. Ні навіть ті симпатії та той жаль і смуток, який він залишив по собі, як найбільш улюблений актор екрану.

Валентіно помер без болю. Бракувало йому тільки віддиху. Морфіна знечулила всі болі. Він не був рівнож свідомий того, що помре. На кілька годин перед смертю ще тішився, що піде ловити рибу.

При ложу смерти не було нікого з родини. Перша його жінка відвідувала його, але при смерти не була. Живе вона в Ню Йорку. Друга перебуває в Европі. А Поля Неґрі, його наречена, перебувала в той час в Голивуд і питала за ним тільки телефонічно. Сестра і брат в Европі.

Валентіна забере брат до Европи. Його асекурація виносить $1,000,000. Забере її фільмове підприємство, яке через його смерть стратило, як кажуть, міліони.

НЮ ЙОРК ПОГАНЕ МІСТО.

НЮ ЙОРК, 22. серпня. — На корабли „Каронія" лінії Кунард відїхав з Ню Йорку анґлійський публіцисти Ґеррі Енсворт, редактор часопису „Ди Піпл". Він приїхав до Ню Йорку з Европи тому, що тільки наслухався про Ню Йорк, що хотів доконче його раз в життю побачити власними очима та набрати тут свіжих вражінь. По двох тижнях побуту вертає він назад до Анґлії з тим переконаннем, що Ню Йорк найбільш лініве місто на світі. Нюйорчане більші лінюхи чим всі мешканці Хін і Індій до купи. Він думає далі, що Ню Йорк мусить бути дуже злим містом, бо коли в Анґлії люде сміються, хоч угинаються під тягаром податків, вуглевого страйку і другої біди, то він в Ню Йорку за два тижні тільки раз бачив людину з правдивим усміхом. Можливе, додав Енсворт, що це тому, що всі мущини носять соломяні капелюхи, бо в Анґлії думаючі люде не носять соломяних капелюхів.

ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИЙ КОНҐРЕС ДЛЯ РОЗСЛІДУ РОСТИН КІНЧИТЬСЯ.

ІТАКА, Н. Й., 22. серпня. — Сегодня закінчиться міжнародний зїзд учених, що займаються розслідженнем життя ростин. На той конґрес приїхали учені з 25 країв. Слідуючий ботанічний зїзд відбудеться в Лондоні в 1930 році. Сей конґрес, як кажуть знатоки, принесе дуже богато хісна для науки, бо він виказав, що всі наші відомости з обсягу ростинного життя недостаточні, а дуже часто цілком хибні.

КАТАСТРОФА НА ОЗЕРІ.

КЛІВЛЕНД, О., 22. серпня. — Буря на озері Ірі затопила корабель Говард С. Ґеркен. З залоги вирятувано 17, а трох затонуло. Катастрофа наступила недалеко берега. На березі прибережна сторожа бачила знаки, але не могла нічого вдіяти, бо були так високі фили, що не можна було прийти з помочию.

АКАДЕМІЯ В ЧЕСТЬ ФРАНКА В УЖГОРОДІ.

Дня 10. червня ц. р. відбулася в Ужгороді в салі мужеської учительської семинарії академія в честь Франка. Свято влаштовано заходом місцевих товариств. Саля, прикрашена зеленю, синьо-жовтими прапорами і портретом Поета роботи артиста Вацика, була переповнена. Академію відкрив д-р Михайло Бращайко сердечною промовою, в якій змалював Франка як провідника національно-визвольної думки українського народу. Потім п. Ґренджа-Донський відчитав „Каменярі". З черги прочитав дуже змістовий реферат про літературну діяльність Франка д-р В. Бирчак, а п. М. Біличенко продеклямував вірші Поета: „Ходить вітер по житі" і „У долині село лежить". Дальше поділився думками про Франка і спинився на його політично-соціяльних поглядах д-р М. Новаковський. Накінець п. Шандор і п. Остапчук прочитали з великим чуттям „Прольоґ" і „Наймит". Закінчено академію відспіванням Франкового гимну „Не пора". Свято мало теплий, сердечний настрій і стягнуло всі кола української еміґрації і тутешнього громадянства.

ЗЛОЧИННА ХРОНІКА.

У селі Шаде, самбірського повіту, найшли трупа мущини, пробитого чотирома кулями, а біля нього ріжні предмети. Виякилося, що ці предмети вкрадено з одної самбірської крамниці, а покійний був одним з учасників крадіжи. Його вбив з ненависти його рідний брат Антін Майка з Губич, біля Дрогобича, в якого хаті найшли чимало крадених долярів. — У селі Пановицях (Самбірщина) пробив смертельно якийсь невідомий пташок парубка Малецького у хвилі, коли цей вертався від шлюбу. Злочинець утік і причина цієї сензаційної події покищо невідома. — У Жовтанцях, сокальського повіту, контрабандисти зарізали бритвою місцевого командanta митної сторожі Петра Немчука, ограбивши його з грошей, призначених на виплату стражникам.

З „ПРОСВІТНЬОГО" БІЛЯНСУ ЧЕХІВ НА ПІДКАРПАТТЮ.

Преса подає відомости про шкільну справу на Підкарпатській Україні. Відомости ті говорять, що в минулому шкільному році до шкіл Підкарпаття було записано 80% всіх учнів, 22.067 дітей зосталося незаписаних. З цього числа дітей хто не міг ходити до школи, завдяки відсутности одіжи, обуви, хто через далечінь школи від хати, а ще більше через брак учителів та закриття шкільних будинків. Не дивно-ж, що з таким білянсом закінчили чеські „просвітителі" шкільний рік на Підкарпаттю. Зате жандармів наслано та касарень вибудовано на Підкарпаттю сила! В цій галузі білянс незрівнано вищий!

НАЙКРАЩИЙ ГОДИННИК У СВІТІ.

Берлінський годинникар Освальд Шульц зладив після довголітніх зусиль великанський годинник, який своєю точністю та багацтвом знаків перевищає славний архитвір-годинник у Штрасбурзі. Цей годинник показує всі зміни на небеснім склепінні і має 18 частин, з яких кожна має свої окремі функції. Посередині серед хмар і зір сяє поетично місяць, що показує з з астрономічною точністю всі свої фази. Окремий апарат показує на двох циферблятах зміну днів, місяців, літ і свят. Дуже штудерний механізм переміг календарські трудноші обчислень для нерівних змін переступних літ, так, що цей годинник можна назвати „вічним". Зміна цифр передбачена аж до року 100.000! Крім цього є там ґеоґрафічний циферблят, який показує в ріжних місцях на земній кулі сходи та заходи сонця. Місяць кружляє разом з усіма планетами як найточнійше з природою, без зовнішних накручень. Величезний небесний щит рухається так поволі. що обертається раз довкола на протязі 26.000 літ! З ударами годин виходять фіґури, які є чотирома добами нашого віку. Вдаряє в години постать смерти, яка накручує пісковий годинник для змалювання житейської суєти. В 12-ій годині в полудне виходять 12 апостолів; у півночі пiє півень; пори року і тижні мають також свої символічні постаті. Винахідник працював над цим чудом техніки повних 18 літ. Він студіював довгі роки астрономію, щоби зробити всі обчислення, потрібні для такого механізму. Ідея такого винаходу впала Шульцові ще хлопцем, коли він уперше побачив годинник у Штрасбурзі. Він обіцяв собі перевищити його і доказав це!

ПОЛІЦІЯ ПРОЛИВАЄ КРОВ.

В Ґостиніні, у варшавському воєвідстві, копнув поліціянт на ярмарку жінку так сильно, що вона зомліла. Тоді товпа кинулася на поліціянта. Поліціянт схоронився до команди поліції. Товпа окружила будинок, а частина рушила під староство.

Назустріч товпі, яка домагалася кари для поліціянта-звіра, виступив відділ поліції, який дав сальву до товпи. Вісім осіб впало від ран на місці. Одна з них померла в лічниці того самого дня.

ТРУПИ В ОСТРОВЦУ.

В місті Островцу, келецкого воєвідства, прийшло до робітничих забурень. Робітники намагалися усунути силою одного директора фабрики. Поліція дала до робітників сальву. 4-ох робітників і 1 поліцай убиті.

НАВЕРТАЮТЬСЯ.

Дня 26. червня в церкві на Празі (Варшава) була особлива урочистість. Трох монахів, що перейшли були на католицтво, т. зв. „жондову унію", повернули назад на православіе. — Мабуть не виплатилось.

„АВТОНОМІЯ" НА ПІДКАРПАТТІ, АБО ПОРЯДКИ ГІРШІ ЗА АФРИКАНСЬКІ.

На сторінках ужгородської „Свободи" християнські народовці Підкарпаття підносять голос протесту — хоч і прибраного в миролюбні тони — проти так звичайної чехізаторської акції чеських народових демократів на чолі з д-ром Гайном.

„Яким правом і яким законом, чи державним, чи людським, чи правом насильства й терору втручається пан др. Гайн до наших національних справ?" — запитує „Свобода". І далі християнські народовці змальовують, як саме Підкарпаття протестує проти насильства та гнету чеського великодержавництва. „Підкарпатська Русь протестує — говорять вони — проти того насильства гарячо і то не з галасливим протестом. але протестом тихим у своїй душі та серед своїх близьких верств... Підкарпатська Русь за плянами господинів і „Підкарпатського Глясу" — то є африканська кольонія й Босня, бо так її назвали нинішні її правителі по своїх офіційних ґазетах. Одначе ми знаємо також. що ні Англійці, ні Франція. ні Австріяки не правили й не правлять тими землями без співучасти місцевого населення. Коли ви хочете, щоб на Підкарпатті був порядок, відкличте й виведіть як найшвидче з Підкарпатської Руси провокаторів (усіх фашистів-урядовців). бо чим швидше те станеться, тим краще буде і для нас, і для вас. Раз на завжди пора всім зрозуміти. що без Русинів і проти їхньої волі не можна правити автономною Підкарпатською Русю, а тим паче не повинна бути шкільна управа в руках чеських фашистів".

ФАРМЕРСЬКІ КООПЕРАТИВНІ ОРҐАНІЗАЦІЇ В АМЕРИЦІ.

Американські фармери мають приблизно яких 12,000 активних кооперативних спілок з загальним числом членів біля 2,700,000 чоловіка. Одначе не всі оголосили свої справозданя за минулий рік. З оголошених справоздань 8,256 фармерських кооператив у Злучених Державах виходить, що в кінці 1925 року у всіх їх було 2,386,061 членів. Пересічно в одній спілці 289 членів.

Ті фармерські кооперативні товариства розділювались так: спілки для продажу збіжжа — 490,000 членів, для збуту молочних продуктів — 374,000 членів, для збуту худоби — 330,000 членів, бавовни — 300,000, тютюну 300,000, городовини і садовини — 125,000, вовни — 47,000, домашньої птиці — 31,000, горіхів — 19,000 паші — 3,000, спілки для продажу ріжнородних фармерських продуктів — 135,000 членів, для закупна товару — 125,000 членів, крамниці — 100,000 членів.

Найбільше членів мали фармерські кооперативи в Кентокі — 194,979, Айови — 157,885, Мизурі — 155,060, Норт Каролайні — 138,694, Минесоті — 127,418, Ілинойс — 119,803, Огайо — 109,953, Мишиґен, Висконсин, Ню Йорк, Кенсас, Індіяні, Небрасці і Каліфорнії.

ВАТИКАН ДАЄ МЕКСИКАНСЬКИМ ЕПИСКОПАМ ВІЛЬНУ РУКУ

РИМ, 23. серпня. — Ватикан уповажнив мексиканський епископат повзяти на власну руку такі кроки, які будуть на його думку потрібні для добра церкви в справі полагодження конфлікту церкви з урядом. Мимо цего Ватикан дуже пильно слідить за всіми подіями в Мексико, а на розвязанне самого конфлікту глядить песимістично. Угодовий тон президента Каєса вважають тільки зручним маневром.

ГРЕЦЬКИЙ ДИКТАТОР У ВЯЗНИЦІ.

АТЕНИ, Ґреція, 23. серпня. — Кружляк Леон дігнав Перґамоса, на якім втікав бувший диктатор Панґальос. Залога Перґамоса боронилася, кидала ручними ґранатами, а вкінци таки піддалася. Панґальоса привезли до Атен і увязнили. Новий уряд ґенерала Ґондиляса оголосив, що „тиранський режім" вже скінчений. Тепер будуть по всякій правдоподібности судити Панґальоса. Задля сего скликано партійні наради. Судити буде Панґальоса і його міністрів високий суд справедливости.

ПОГОДЯТЬСЯ ЩО ДО ТАНҐІРУ.

ПАРИЖ, 23. серпня. — По всякій правдоподібности прийде до порозуміння між Францією а Еспанією в справі Танґіру. Еспанія дістане контролю над містом до тої самої міри, як її має Франція. В той спосіб хочуть виминути дальшого міжнародного конфлікту. Еспанія обстоює свою контролю головно по тій причині, що Танґір став центром всіх заговорів проти неї, а рівнож, що в тім місті перепачковують муніцію для Рифів.

ДОМАГАЮТЬСЯ КОНТРОЛІ ЛІҐИ НАД ТАНҐІРОМ.

ЖЕНЕВА, 23. серпня. — Танґірські часописи оголосили, що міжнародна контроля для них за дорога і вони домагаються контролі з рамени Ліґи Націй, такої самої, як її має місто Данціґ. Кажуть далі, що Еспанія піднесла своє жаданнє що до Танґіру тільки тому, щоби в той спосіб виторгувати собі стале місце в Раді Ліґи.

В ХІНАХ БЮТЬСЯ ДАЛІ.

ПЕКІНҐ, 23. серпня. — В Хінах домашня війна продовжується. Припиняється тільки тоді, коли жовніри не мають що їсти. Тоді відпочивають і реорґанізуються. Таке саме наступило тепер з армією ґенерала Ву.

ЗГИНУЛО ДВОХ ЛЕТУНІВ В МАРОККО.

ТЕТУАН, Марокко, 23. серпня. — Двох летунів, які бомбардували територію Рифів, злетіло нагло з невідомих причин з аероплянy і погибло на місци.

НЕ ЖУРЯТЬСЯ ТИМ, ЩО НЕМА ПРАВИТЕЛЬСТВА.

ШАНҐАЙ, Хіни, 23. серпня. — Американський кореспондент подає, що Хіни не мають властиво ніякого уряду. Але населеннє тим не журиться. Навіть чужинці вже привикли до цего. Але дивним являється хиба те, що столиця Хін і другі міста того не відчувають. Люде торгують як торгували, платять податки і йдуть до суду як йшли.

ВИКЛАДАВ В МОСКВІ ПРО РЕЛІҐІЮ.

МОСКВА, 23. серпня. — Едди Шервуд, що виголошує публичні лекції на релігійні теми, виголосив одну з них в Москві як публичну дискусію з Михайлом Райснером, професором права і редактором большевицької, протирелігійної часописи. Слухачів було коло 8,000. Це перший раз, що большевики дозволили на таку дискусію.

СЕЛЯНИ НЕ ХОЧУТЬ ПРОДАВАТИ ЗБІЖА.

МОСКВА, 21. серпня. — „Ізвестія" подають, що совіти стоять перед фінансовою катастрофою. Селяни не хочуть продавати збіжа. За той місяць продано тільки 16% того, як це було передбачено в фінансовім пляні. Селяни не продають, бо кажуть, що збіже стоїть низько та що вони за ті гроші, які одержуть за збіже, не можуть купити нічого такого, що відповідало би вартости збіжа. Збіже малощо дорозше як було до війни, а товари пішли три або чотири рази в гору висше від тої ціни, яка була перед війною.

ЗРАДИЛИ СЕБЕ.

БЕРЛІН, 22. серпня. — Комунікат міністерства закордонних справ заперечує відомостям будьто би німецький уряд хотів відкупити від Бельґії Евпен і Мелмеді, які мусіла відступити Німеччина Бельґії силою верзальського договору.

Та сейчас в іншім комунікаті бюра Вольфа читаємо, що такі перткрактації відбувалися, а перервала їх інтервенція французького уряду.

ШУКАЮТЬ ПОМОЧИ У СОВІТІВ.

БЕРЛІН, 22. серпня. — Делеґати майнерської англійської юнії відбудуть тут конференцію з делеґатами совітського уряду з Москви в справі дальшої грошевої допомоги для страйкуючих майнерів. Совіти дали досі $5,000,00 як допомогу для страйкуючих. Совіти хочуть дати дальшу допомогу, але хочуть заразом взяти страйк в свої руки. Як англійські майнери на це згодяться, буде скликана до Москви в справі страйку загальна майнерська конференція робітників з ріжних держав.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

БАТЬКО СОЮЗ „СВАТОМ"

От подумає собі дехто: Чого то вже не придумують про того нашого Батька Союза. Вже й „сватом" його роблять, а ще що доброго, то й женити будуть.

А воно ніби жарт, але такий, що на правду виходить. Бо от читайте, Дорогі Члени, що нам притрапилося:

По померші́м членів У. Н. Союза бл. п. Михайлі Куцій з 217 відділу в Рачестер, Н. И., остались сироти в старім краю. Союз виплатив частку двоім повнолітним, а Настуня літ 20 та син Івась літ 14 мали ждати до часу своєї повнолітности. Так каже право і так Союз поступив.

Та вуйко малолітних сиріт, що є їх опікуном, пише листа до Союза та каже: „Коби-Ви від У. Н. Союза могли вже тепер виплатити Настуні її частку в квоті $200, то вона була би дуже щаслива, бо їй трапляється вийти дуже добре заміж за чесного і доброго хлопця, який є ще при тім дуже свідомим Українцем."

Головний фінансовий секретар Союза так взяв собі справу до серця, що вислав сейчас реджістрований лист і заґарантував Настуні виплату з сирітської каси та ще й порадив її опікунови, як можна дістати гроші, не чекаючи повнолітности. В той ото спосіб Настуня зістала узнана судово повнолітною, дістала свою пайку в долярах і вийшла заміж, а молодята і ціла родина прислали тепер до Союза велику подяку за те, що Батько Союз видав Настуню заміж за того, що їй припав до серця.

Бл. п. Михайло Куців, батько Настуні, приступив до У. Н. Союза в 1921 році, а помер 31. липня 1924 року. Був обезпечений на $750.

Ми навели такий один факт, щоби показати не тільки користи з обезпечення, але щоби подати, що Батько Союз не тільки є тим, що стягає гроші, але дійсним Батьком, який інтересується долею своїх членів і їх родин; який дбає про щастє дітей тих, що вже в могилі; який сиротам заступає батька.

У. Н. Союз це не є канцелярсько-бюрократична інституція. Вона веде бізнес по бізнесовому, але має й щире людське серце, яке всеґда бється на всі нещастя, які находять на його членів. Це не перший раз Союз став „сватом". Висватав він богато сиріт, бож вислав до краю по війні на виплати сиротам і вдовам по своїх членах звиш $100,000. А все те гроші, які опинилися в українських руках, які збогачують наше селянство в краю. Ніхто про це й не згадує в старокраєвих ґазетах, не писали би й ми про те. Не були би робили й сім разом собі реклями, як би не просьба щойно висватаних молодят, які просили нас самі, щоби оголосити їх подяку з краю в нашій „Свободі".

Для нас не треба подяки. Для Союза найбільша радість тоді, коли він може своїм членам щонебудь доброго зробити. Цеж його властива ціль.

ЗАОСТРЕННЯ ПРОГИБІЦІЇ

Не тільки Ню Йорк дістав 40 нових прогибіційних урядників, які будуть стежити за перепачковуванием алькоголю, але вашингтонський уряд думає поширити боротьбу з алькоголем по цілій Америці. Генерал Ендрус відчинив нові офіси в Вашингтоні, призначив нові сили, понавязував зносини з урядами Англії і Франції, а тепер пертрактує з Канадою, щоби спинити довіз алькоголю. На Ню Йорк звернув він особлившу увагу, бо така загальна опінія в Америці, що колиб можна вичистити Ню Йорк, то з переведенням прогибіції не було би клопотів.

Цілу ту акцію попирає зі всіх сил президент Кулидж, який обкроїв ріжні видатки, а всі ощадности дав на боротьбу з алькоголем.

Мимо тих зусиль можна сумніватися в успіх тої акції. Пусфут Джансон думає, що можна би переформувати прогибіцію, але лише тоді, якби: можна засадити до тюрми всіх тих суддів, що випускають будлеґерів і роблять самі сміх з прогибіції, і з закона. Якби не було ніякого пардону для богатих бутлеґерів, які всеґда мають за собою якогось впливового сенатора чи банкира, який їх виратує з біди. Якби видавали алькоголь тільки для індустріяльних цілей. Як би до переведення прогибіції втягнути армію і фльоту. Бо коли можна уживати військо проти страйкуючих робітників, то чом не ужити вати проти бутлеґерів. Якби не видавано вина священикам, пасторам і рабінам, бо в Кольорадо один тільки російський жидівський рабін зужив за один рік для „ритуальних" цілей 3000 гальонів віски. Якби усувано сейчас тих урядників, які не можуть собі дати ради з прогибіцією.

Як бачимо, то тих „якби" є дуже богато і тут саме лежить сук цілої справи. Ті „якби" були і є і по всякій правдоподібности будуть далі істнувати. А з ними буде продовжатися далі та деморалізація, яку спричинює прогибіція. Бо навіть завзяті прихильники прогибіції подають, вернувши з Европи, що вони бачуть на вулицях більше пяних в „сухій" Америці, як їх бачили в Европі, де є дозволена продаж алькоголю. Ми бачимо з того всего наглядно, що силою і грішми не вдасться переформувати цеї реформи. Треба шукати инших, виховавчих способів та мати що до цего загальну симпатію в самім народі. Без того не вдасться ніяка велика реформа, не вдасться і американська прогибіція.

МОЖНА УДАВАТИ БОГАТОГО, ЗНАТНОГО, ВЕСЕЛОГО, — АЛЕ НЕ МОЖНА УДАВАТИ РОЗУМНОГО.

ПОЛЬЩА ПІСЛЯ ПЕРЕВОРОТУ ПІЛСУДСКОГО

I.

Подробиці про те, що діється в Польщі після перевороту Пілсудского, знаєте з щоденних відомостий. В сій статті я хотів би дати загальний, суцільний образ.

Перше всего треба зазначити, що Пілсудский постарався як найшвидше **узаконнити** свій переворот. Замість революційним шляхом усувати старі і творити нові форми державного ладу, він подбав про те, щоб дотеперішні державні установи признали те, що він зробив і на далі остали законними виконавцями його волі.

Силою усунув він тільки те, що стояло йому на перешкоді, а саме президента Войцеховського і кабінет Вітоса. Але й тут на-зверх відбулося все в законних формах. І президент Войцеховський і кабінет Вітоса, хоч уступили перед силою, але зробили се в формах, передбачених конституцією.

Влада голови держави перейшла на основі конституції на маршалка сойму, а сей — знов на основі конституції, утворив новий кабінет, в якім знайшовся також Пілсудский, як міністер військових справ. Так вчерашній „бунтівник", якого — на випадок невдачі — повинні були засудити на смерть, опинився в складі кабінету. Таким чином переворот узаконнено.

Далі все відбувається вже законним шляхом.

Отже найперше вибір самого президента републики.

Вибирають Пілсудского, що свідчить про те, що сойм і сенат, які на спільнім засіданню вибирають президента, признають його силу і коряться його волі.

Одначе пляни Пілсудского инакші. Він не хоче бути президентом, бо президент є занадто звязаний конституцією. Він хоче, щоби президентом був хто инший, але такий, що слухав би його, Пілсудского. І він виставляє кандидатуру проф. Мосціцкого, свого особистого приятеля, про якого певний, що той політично буде його слухати. Сойм і сенат знов виконують волю Пілсудского і вибирають Мосціцкого.

Так Польща після перевороту одержала законного президента і законний кабінет.

Тепер іде про те, щоб законним шляхом розширити компетенцію президента, яка на основі конституції є дуже обмежена. Тут сойм і сенат знов сповняють волю Пілсудского, якої висловом є урядові проекти про зміну конституції. Торгуючися про подробиці, вони ухвалюють ці проекти.

В нагороду за се сойм і сенат не будуть розвязані, будуть істнувати далі. Доки вони сповняють волю Пілсудского, по що їх розвязувати? Оставати без сойму й сенату, — значить стягнути на себе закид неконституційности, диктатури і т. п. Перевести нові вибори, — хто знає, що з того вийде? Отже ліпше оставити дотеперішній сойм і сенат, доки вони являються виконавцями волі уряду.

Так представляється акція Пілсудского доси. Спираючися на армію, він довів до того, що Польща має президента по його волі, уряд по його волі, сойм і сенат, які сповняють волю уряду, і зміни конституції, які дають більшу владу призидентови і урядови. Значить, доси Пілсудский старався про те, щоб мати законну дорогу через президента і уряд переводити ті реформи, які на думку президента й уряду є потрібні для оздоровлення Польщі. Далі побачимо, як будуть виглядати ті реформи і чи вони що Польщі поможуть.

Яка є програма тих реформ, годі про се щось певного сказати.

Переворот вдався Пілсудскому тому, що його підперли всі групи в Польщі, включно до комуністів. Одначе Пілсудский не пішов тою дорогою, на якій хотіли би його бачити ті ліві групи. Вони сподівалися, що Пілсудский візьме революційним шляхом верховну владу в державі в свої руки, розвяже сойм, переведе нові вибори, які дадуть перевагу лівим,— і так настане в Польщі ера політичних і соціяльних реформ в дусі програм лівих партій. Зокрема комуністи сподівалися, що се викличе громадянську війну, і доведе до диктатури пролетаріяту й селянства — як в радянських републіках.

Ніщо з тих надій не здійснилося. Доси Пілсудский старався зберігати й укріпляти дотеперішні форми, заводячи тільки такі переміни, які запевнили би владу президентови й урядови, — чинникам, на які він, Пілсудский має через армію рішаючий вплив.

З сього можна вносити, що й ті реформи, які має в програмі президент і уряд, також будуть іти в тім напрямі, щоб укріпити теперішню Польщу.

Словом, Польща знаходиться тепер під дійсною диктатурою Пілсудского, закритою законними установами (президент, уряд і сойм з сенатом), які сповняють волю сеї диктатури.

II.

Зокрема треба спинитися над положенням народів, поневолених Польщею, передовсім Українців і Білорусинів, які творять значну часть території і населення польської держави.

Що сі народи підчас перевороту не виступили до боротьби за визволення зпід Польщі, — се зрозуміло, коли зважити, що переворот тягнувся дуже коротко і ще не вспів так здезорґанізувати польської державної влади, щоб такий виступ — з виглядами на успіх — був можливий.

За те треба зазначити, що з переворотом Пілсудского звязувано надії, що з загальною переміною відносини в Польщі зміниться також положення поневолених народів.

Жерело сих надій лежало передовсім у тім, що Пілсудский уважався речником польських лівих партій, тих, які в своїх програмових заявах говорили про потребу полагодження національного питання в Польщі, про автономію українських і білоруських територій і т. д.

Крім того в українських кругах трагічна смерть Петлюри і викликані сим почування до особи Покійного дали його найблизшому політичному окруженню політичний капітал для відсвіження Петлюрівської орієнтації на Польщу, — власне на Польщу Пілсудского.

Ті надії завели. Після перевороту всі чинники державної влади в Польщі — президент, уряд і сойм з сенатом — ставляться до поневолених народів так само, як се було перед переворотом, себто, що польська держава є державою польського народу, в якій поневолені народи мають оставати на положенню слухняних рабів.

Як уже зазначено висше, програма реформ, які мають бути переведені в Польщі під диктатом Пілсудского, невідома. Одначе ясно, що Пілсудский не вважає себе звязаним програмою лівих партій, отже й не обовязують його їх заяви в національнім питанню.

Оцінюючи відношення самого Пілсудского до народів, поневолених Польщею, треба тямити, що власне не хто инший, тільки Пілсудский був найповнійшим і найактивнійшим речником польського імперіялізму у відношенню до України й Білоруси, **бо завойовником українських і білоруських земель.** Далі треба тямити, що Пілсудский, який виріс непримиримою боротьбою Польщі проти Росії, дуже добре розуміє відношення між пануючим і поневоленим народом, і тому, знає, що вдержати українські й білоруські землі в польській неволі — коли взагалі можна — **то можна тільки силою.** В кінці як **людина діла** — з якою внутрішньою погордою мусить він ставитися до всіх тих українських чи білоруських політиків, які сподіються ліпшої долі своїх народів від польської „благородности". Кому як кому, а Пілсудскому може заімпонувати **тільки сила.** Що підчас і після перевороту Пілсудского поневоленим народам далі призначується роля слухняних рабів, — се свідчить, що Пілсудский не вважає їх ніякою силою.

При тім треба з прикрістю зазначити, що поневолені народи на таке відношення самі до деякої міри заслугують. Підчас і після перевороту вони не виявили ніякої активности навіть в тій области, в якій се було дуже легко зробити, а саме на полі міжнародньої пропаґанди.

Переворот Пілсудского і звязані з ним шляхи польської політики є предметом великої уваги міжнародньої політики. Та чи на міжнародній трибуні чути голос народів, поневолених Польщею? Можна би відповісти словами Шевченка: „На всіх язиках все мовчить"...

А виступ поневолених Польщею народів у сей момент є дуже потрібний. Хоч Пілсудский був завойовником українських, білоруських і литовських земель і творцем Польщі — тюрми народів, — одначе міжнародня думка вважає його чомусь приятелем поневолених Польщею народів. Прим. редактор одного поважного швайцарського часопису старався в листі переконати мене, що тепер не є політично містити статті проти Польщі, бо се може роздражнити Пілсудского, який все таки „щось зробить" для поневолених народів.

Щоби сей хибний погляд на особу й політику Пілсудского розвіяти, — для сього, на жаль, нічого не зроблено...

Очевидно, що реформи, яких можна ждати в Польщі, не принесуть ніяких корисних змін в положенню поневолених народів.

Коли-б з них була бодай та користь, щоб поневолені народи звернули всю свою увагу на те, щоби творити ту силу, яка розібє Польщу — тюрму народів.

Прага, в серпні, 1926.

Проф. др. **Мих. Лозинський.**

ІВАН ФРАНКО.

ТОВАРИШАМ!

І вас зі своїх зборів проженуть
Старих порядків лицарі гордії,
Імя і діла ваші проклянуть
І крикнуть: „Зрада! Погубнії мрії!"
І вашу добру славу оплюють
Брехнею, й вас полічать між злодії,
Отрутою замучених напоять,
Надії ясні жовчею затроять.

На суд потягнуть вас, начинять вами
Всі тюрми, все покличуть проти вас —
Людей і Бога. Ділом і словами
Не проминуть ранити раз-у-раз
Мягкеє серце ваше, мов тернами.
Подумаєш: Оттак жить! — І нераз
Самому страшно, защемить у груди...
Чиж так живуть з людьми-братами [люде?

Не так повинні! Щоб не так жили,
Щоб брата і в найменшому пізнали,
За те якраз до бою ви пішли.
На поклик правди проти брехні стали...
Борітеся! Терпіть! По всій землі
Рівняйте стежку правді! Де застали
Лиш глоджя, терня, там по вас нехай
Зазеленіє жито наче гай!

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА. Сим повідомляється членів Бр. св. Василія, від. 339, що місячні збори відбудуться в неділю, дня 29. серпня, о год. 2-ій пополудни під ч. 610 S. American St. Кождого члена присутність конечна, бо маємо вибрати балевий комітет. На мітинґу роздасться статут У. Н. Союза. Пригадується членам, котрі ще не зложили своєї жертви на будову Сиротинця при У. Н. Союзі, що вже крайна пора відіслати спис жертводавців як також і ту суму, яку вдалось зібрати. Тож нехай не знайдесь ні один член Бр. св. Василія, котрий би не дав своєї жертви. Такий член, котрий відмовився би від жертви, зачислявбися хіба до Рутенців, а не до Українців і У. Н. Союза. Дальше пригадуєсь довгуючим щоб вирівнали свої залеглости як за себе так і за дітий, бо в спротивнім разі будуть суспендовані. — Іван Сорока, предс.; Іван Шекмар, кас.; Олекса Будай, секр.

СКРЕНТОН, ПА. Бр. св. Володимира, від. 162, повідомляє своїх членів, що звичайний мітинґ відбудеться дня 29. серпня в гали церковній, о першій годині пополудни. Проситься всіх прибути на сей мітинґ, бо є важні справи до полагодження. — В. Баран, предс.; М. Гнатів, секр.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

КНИЖНИКИ ТА ФАРИСЕЇ.

Книжники та фарисеї засіли на судилищах і судять та побивають камінням пророків. Тих пророків, які розбуджували нарід, які вносили світло в темряву, проповідували пригнобленому, визискуваному, поневоленому „єдиному от малих сих", щоб ставав на захист своєї людської гідности, щоб рвав кайдани духовного і фізичного рабства. Вони своєму страдникові народові віддавали всю свою душу, своє серце, свої сили, своє життя, бо любили вони його безконечно. Вони виконували найвисшу науку любови на землі: віддавали душу свою за другів своїх. Тільки для одних книжників та фарисеїв вони були „безбожниками" та „хаотиками", вони були більмом на оці, були „бунтарями", бо як сміли вони відкривати очі сліпим? Як сміли говорити рабам про волю? Бо над ким же тоді книжники та фарисеї моглиб панувати? З кого будуть здирати останню полатану свитину, коли той нарід послухає голосу своїх пророків? Тому „Роспни! Роспни його!" — кричать ще при життю пророка. „Хаотик! Безбожник! Бунтар! Викидай образ його з хати!" — кричать і після його смерти, Мертвий — він ще для них страшнійший, бо живого можна було за ґрати посадити, скатувати, або й убити, але після смерти його дух живе, а дух безсмертний. Ні тюрем, ні кайданів не боїться. Його зерно, що він за життя посіяв, росте все більше й більше, все ширше й ширше... Його ідеї, як проміння сонця, проникають в самі темні закутки і освітлюють їх. А для ґалапасів це смерть.

Десять літ минуло, як не стало Великого Пророка і Мученика за нарід свій, Івана Франка. Десять літ минуло, — а Велетенська Постать його росте й росте, а Дух його безсмертний витає над народом українським та заглядає до всіх закутків, проникає в кожду українську душу, і в ній зростають пишним квітом його ідеї. Заворушилися тим стривожені ґалапаси. І зі сторінок „церковних" ґазет пронісся дикий ґалас: Геть з Франком!

І книжник Назарук, і первосвященик Богачевський загреміли: Роспни! Роспни його!...

Чи може бути щось страшнійшого? Так. Може бути, і є. Та цим хулителям Франка не дивуватися, миж їх вже добре пізнали. Найстрашнійше те, що ті люде, для котрих Франко приносив себе в жертву, за котрих гнив по тюрмах, голодував, котрих любив понад все на світі, — що вони, ті українські робітники, що є читачами „Америки", можуть це терпіти. Чи ті люде вже так приголомшені, що не розуміють, що ображати Франка, це значить ображати цілий український нарід, ображати все, що є святого для нас, що це значить відмовляти собі гідности людини. Чи подумали вони, що це немислиме між ніяким другим народом на світі, в ніякій другій народній ґазеті. Коли зізволяємо на таку обиду, так навіщож ґаласуємо про Вільну Україну, про визволення з чужих ярем, з неволі? Таж до цего закликав саме Франко і за це терпів. Навіщож проливали кров та віддавали своє життє сотки тисяч найкращих синів нашого народу в боротьбі за нашу волю? — Адже їх посвята це Франкова робота. Він дух свій перелив у їхні душі. А ми урочисто згадуємо тих героїв, правимо панахиди та виголошуємо „патріотичні" промови на їх честь. А чи ми свідомі того, що як би не „лупав скелі" Франко, то ми навіть не мали-б приводу до цих урочистостий, бо ніяких героїв у нас не булоби. Була-б собі дальше „рутенія" та порядні рутенці або малороси, що були-б слухняними діточками Польщі, Москви і Риму.

Франко саме витягав нарід з рутенського болота, освідомлював його і його праця дала обильні овочі. І нарід наш в більшости вже знає, чим є для нас Франко. Але багато ще залишилось і сухого зерна, котрого не може оживотворити навіть Великий Дух Франка. Ще й досі є рутенці, яким мила ця пляма рабства, які сліпо йдуть за аґентами чужих інтересів, за накиненими проти нашого бажання й волі „провідниками". Та цим не диво, бо це сухе зерно. Але-ж багато є й таких, що на кождій галі, на кождім корнері, в салуні кричать, розпинаються за Україну, патріотами - Українцями себе величають, „душу й тіло ми положим" співають, які не хочуть бути рутенами, але всеж таки рутенами залишаються, бо так дуже вже звикли до рабства і до погонича.

Вони чекають тільки якогось чуда. Можеж погонич таки одумається... Бідні рутенці! Ніколи він не одумається, бо він того переконання, що він не сміє одуматись. Йому потрібні не ви, не та справа, котрою ви болієте, — йому потрібні хиба ваші маєтки, котрі ви придбали працею ваших рук.

Та прийде час порахунку. Встане наша мати Україна, заплакана мати. Встане і прожене геть від себе всіх книжників та фарисеїв і всіх тих, хто з ними помагав „матір розпинати". Для них не буде місця на вільній українській землі.

А ви, члени „Провидіння", подумайте над тим.

П. Кор—ий,
член У. Н. Союза з Филаделфії.

ЗА ПРАВДУ БЮТЬ.

Думаю собі: бють за правду редакторів „Свободи", то чом мені тихо за припічком сидіти і не обізватися. Хай мене вилають, я перетерплю.

Бо скажіть так люде добрі, чи можна те все стерпіти. Яж сам чоловік церковний і того не встидаюся. До парохії належу і оплачую те, що треба. Кажу правду, що не люблю, як хто говорить щось противного церкві. Жию собі, як то кажуть, по християнськи і саме тому, що почуваю себе християнином, чую обмерзінне до того всього, що вописує др. Назарук в християнській і католицькій ґазеті „Америка". Бо якийже з него християнин, коли Господь казав прощати навіть найбільшим ворогам, казав любити ближнього як себе самого. Також голосить свята церква і священики. А щож вописує др. Назарук? Таж такого лаяння не були би допустили в краю навіть в тих безбожних ґазетах, до яких колись дописував др. Назарук, коли ще поганьства держався. А тепер містять їх в католицькій ґазеті. Деж поділося християнське прощеннє? деж та любов ближнього? Лають без кінця і міри і то за що. За те, що „Свобода" за народом обстала, що каже память Франка шанувати.

Люде добрі, того то вже й побожним людям забогато. Филаделфійська парохія летить стрімголов в долину як польський злоти, в дієцезії нашій процеси за процесами, а др. Назарук і епископ Богачевський дратують нарід. Я є тревелинґ сейлсмен і довго працював в Филаделфії, доки мене компанія не перенесла до Плейнфилд. Знаю ріжні громади, ходжу поміж людей і бачу, що діється. Кажу вам щиру правду, що всюди нарід обурений до крайности і на д-ра Назарука і на епископа. Навіть не знати, що з того вийде. І не дивуйтеся з того. Бо кромі тих справ, які ви порушуєте в ґазеті, кожда громада має ще свої троблі. Бо от послухайте таку історію:

Якось при кінці жовтня в 1925 році перенісся я до Перт Амбою і вписався до греко-

кат. парохії. Памятаю як нині, як я прийшов 11. жовтня перший раз до церкви і чую, як священик заказує, що буде концерт Укр. Співацького Товариства на допомогу голодуючим на західно-українських землях. Думаю собі: отсе гарно, треба піти. Концерт відбувся як Бог приказав, а п. Д. Стецик вислав чистий дохід в сумі $50 на голодних до краю. Всі були задоволені з гарного концерту та з того, що й ми причинилися якоюсь лептою для допомоги краєви.

Але якось тиждень чи два по концерті чую в громаді, що епископ потягнув священика і дяко-учителя до відвічальности за те, що на концерті акомпанював до співу д. Королишин. А д. Королишин походить з Пасейку і є православним Українцем. Не говорив він на концерті, ні співав, а тільки акомпаніював. Робив службу першого лішшого жида чи Поляка, яких дуже часто наші люде наймають до помочи в концертах і платять їм. І те вже не подобалося епископови Богачевському. І за те вже дістав нагану священик і дяко-учитель і за те вже мусіли їхати аж делегація до владики і просити прощення. А наш священик добрий, нічого не завинив. А дяко-учитель щирий патріот, боровся проти Ляхів і був ранений, і той дістав нагану. Ще забрати їх хотіли. За що, за таку марницю, що встид згадувати. Дурно викинули $60 на делегацію до Филаделфії, а то гроші придалися би були голодним в краю.

От бачите, з чого йде роздор по громадах. От бачите, чому нарід так тепер ненавидить те, що пишуть в „Америці", бо та газета цхає брата проти брата, вона не вчить любови ближнього, вона не веде до обєднання Українців, а до їх розбиття, а так Христова наука не наказує робити.

Антін Вербицький
з Перт Амбой, Н. Дж.

Др. Волод. Клодницький (Міннеаполіс, Мінн.)

УКРАЇНА 1918 Р. В ОСВІТЛЕННІ АВСТРІЙСЬКИХ ДИПЛЬОМАТІВ

(Докінчення)

[3]

Перед три четвертими року могли були центральні держави числити на дружне приняття на українській землі. Тоді мало верх національне одушевлення і спихало соціяльне питання на задний плян. Небезпеки побоюванося від Росії та російської буржуазії. Під сучасну пору не видить українська маса небезпеки, грозячої з півночи. Заявляють же большевики, що ніколи вони не хотять обмежувати національні свободи, а соціяльної революції український селянин не боїться, тому що він її страхіть не може понятні і лише одно бачить: що вона йому дасть землю, котрої він хоче. В цьому настрою є він дуже чутливий і готовий рівною до ексцесів. При істнуючій віддалі від центра в наслідок недостач кумунікаційних средств всяких, впливають поголоски на його орієнтацію. Він реагує тепер в масах як духово анормальне індивідуум з цілковито розстроєним системом нервів. Індувідуалістично успособлений, яким він є, бачить кожний селянин у своїй уяві власне в недостачі якоїнебудь правлячої влади „свободу": він не платить податків, не одержує ніяких завізвань до установ, уважає себе звільненим від військової служби, а безпокоїть його одна думка, що Німець разом з Австріяком хотіби, Боже сохрани, настановити знова царя з його пропамятною методою правління. Тому, що тепер нема одностайного духового проводу, тому, що селянин буквально нікому не довіряє, ані світській інтелігенції, ані необразованому, подекуди упавшому і зденаціоналізованому духовенству, то він попав неулічимо в анархістичні настрої. Тому, що російський чиновник знущався над ним і лишав на поталу бездуховної або матеріяльної підтримки, а піп силував його до німого послуху, всі його задля національних особливостей висміяли і вкінці пігнали на страшну, для нього в своїй цілі не зрозумілу війну, бачить він в державній владі нове лихо, від якого він власне щасливо відпекався. В такому настрою дається він легко зеднати до всякого анархістичного насильства і то кожному, який йому лише скаже, що його „свобода" має бути нарушена. Правляча рука приходить много місяців пізнійше. Віз в цілости розтарахкався. Наколи на Україні так сумно виглядає, де українське населення природною великодушністю відзначається, де до недавна була оаза ладу, по причині чого Росіяне після попередних російських правительств і після однозгідного осуду цілої російської преси Українцям завидували, то як о много страшніщого мусить бути ситуація в Росії, з якої доходить до нас мало вісток.

Наколиб центральні держави були в лучшому економічному положенню та моглиб свою індустрію, обернену виключно на виріб военних артикулів, бодай в части ужити на виріб товарів негайно потрібних на Україні, спеціяльно господарського знаряддя та машин, відтак одяговних товарів, в такому разі моглиб вступившій армії на Україну легко запровадити порядок і цілий край зискати для себе політично. Найдернішою думкою української мирової делегації в Берестю Литовськім було це, щоб започаткувати обмін індустріяльних товарів за українські земельні продукти та сирівці. Це одинока можливість, щоб взятися за діло з великим успіхом, інакше край не вилічиться з анархії, а центральні держави рівною з небезпечного положення, що загрожує їх положенню на Сході Европи. Це одинокий реальний шлях до уратовання европейської культури перед східною некультурою. Через це моглиби ми також на будуче створити ринок збуту, що при своїм запотребованню може принести великі користи, які особливо Австро-Угорщині вийдуть на хосен у фінансовім і загально економічнім згляді.

Дійсність виглядає о много більше безвихідною. Як та пожежа рознеслася по всій Україні вість, що центральні держави не розпоряджають ніякими товарами для обміну і не мають достаточно комунікаційних средств, щоб бодай ту малу скількість, яку мається, кинути на український ринок. Це дало почин до найбільших безглуздих комбінацій і до пригожої агітації проти центральних держав. При загальному ферменті є цілком природне, що найбільше безглуздя находить віру, а політичне розсудне розумовання не має ніякого місця. Такого рода ситуація справляє так українському правительству, як і центральним державам найбільші труднощі; щоби їх опанувати — це велика штука. Гроша селянин не потребує, наколи він не може нічо з ним почати, за нього ніякого товару купити. Коли центральні держави, вмашеровуючи на Україну йшли вперід, то селяне довозили продукти до міста; як стало звісно, що центральні держави не можуть доставити ніяких товарів, то зникли продукти навіть з українських міст, з яких великі запаси по части вивезено большевиками, по части знищено. У населення знайшла послух вістка, що центральні держави не лише нічого не будуть ввозити, але ще противно: вони лише тому приходять до краю, щоб взяти, як ще де є, запаси не лише сирових продуктів, але також всіх инших товарів вивезти, виссати край.

В країні панує повна анархія. Села і повіти управляють самі собою при помочи вибраних комітетів і комісарів. Київ ще не був в стані обняти політичного заряду своїми урядниками. Урядового апарату отже ще не має. Всьо ферментує в процесі роскладу зі своїми непримиренними явищами. Панує політичний і економічний хаос як довго ще не переможений наслідок царської влади, війни, большевицьких знищень, недостачі рільних, достаточно інтелігентних сил в краю, які, оперишись на з природи сильну базу, випровадилиб певно державу з революційного хаосу на битий державний шлях. Ще надто бурливо проявляються розгнуздані сили, ще не виідено поза ріжні проекти соціялізації землі. Ми мусимо задля нас самих спритно підходити, щоб як найскорше лад і порядок там завести, де наш меч приніс визволення від російського велитня. Політичні й економічні наслідки для монархії не дадуть на себе ждати і приспорять нам з нужди блискучу будучність так, що ми в мирному економічному розвою станемо тим, чим ми після наших оружних успіхів мали бути: не упадаючою, але ще розвиваючоюся европейською великою державою. Хоч ми також в аграрному господарстві мусимо стреміти ще до можливої самовистарчаємости, то мимо того ми не можемо так легко зрезигнувати із сільськогосподарської території, якою є Україна для нашої пізнішої індустрії, мимо того, що до війни взагалі експорт на Україну був далеко менший, як саме в тодішних відносинах було для нас це можливим. Ті можливости можемо і мусимо в будучності використати.

Наша мирна господарка мусить бути поставлена на новій і ширшій основі, на що вже тепер належить звернути увагу, маючи на оці те, що в наших руках спочиває політичне уформовання Европи.

Відходить по два примірники до Оперативного Відділу Начальної Команди Армії, представника міністерства закордонних справ при Начальній Команді Армії, Розвідчого Відділу Одеса, Кварт.-майстерського відділу Начальної Команди Армії, Розвідчого відділу Львів, уповажненого Начальної Команди Армії в Київі та Евиденційного Бюра Генерального Штабу.

ДРІБНА КУСТАРНО-РЕМІСНИЧА ПРОМИСЛОВІСТЬ НА УКРАЇНІ.

—o—

. На президії Ради Народнього Господарства розглядалася, як повідомляють „Вісти", справа кустарної промисловости (ремесла і домових промислів) та її питомої ваги в загальнопромисловому білянсі України.

З предложених матеріялів виявилося, що на Україні є тепер 620 тисяч кустарів-ремісників й становлять вони 60 процент загальної скількости робітників, занятих в українській промисловости.

Вся кустарно-ремісничa промисловість випустила на ринок виробів на 459 міліонів карбованців, що становить 55.9 проц. продукції цілої української промисловости.

Сконстатовано недостаточне керовництво Радою Народнього Господарства роботою ремісників та кустарів. Державні трести постачають для кустарної промисловости лише 28 проц. потрібної їм сировини.

Збуваються вироби кустарно-ремісничої промисловости переважно через приватні руки. На кооперацію припадає всього 4 проц. збуту.

Кооперація серед кустарів і ремісників взагалі поширена дуже слабо. В 1900 артілях і спілках було обєднано всього 12 процент кустарів і ремісників, із загальної кількости 620 тисяч.

З цих даних виходить, що кустарна промисловість займає поважне місце в промисловости України, важне тим, що своїми продуктами обслугове потреби широкої маси населення.

Не дивлячись на приватнокапіталістичний характер цієї галузи народнього господарства, Рада Народнього Господарства соціялістичної держави постановила заопікуватися нею, предложити правительству видати закон про податкові пільги для кустарів і ремісників, зорганізувати для них кредит, утворити відповідні фонди сировини у центрі й на місцях, щоб лекше було її кустарям і ремісникам набувати.

ВЖЕ І В КАНАДІ СПІВЧУВАЮТЬ З НАМИ.

Шановна Редакція „Свободи". Дуже нам тут болюче слухати, як наші „культурники" безчестять імя великого Українця — Івана Франка. Честь Вам за те, що так щиро і вміло боронете це велике і для цілої України так дороге імя Франка.

Якщо буде згідне з Вашою волею, так прошу Вас помістити в „Свободі" статтю, яку Вам рівночасно висилаю. Хай і американські Українці знають, що ми у Канаді співчуваємо тій боротьбі, яка у Вас під сю пору ведеться і яку Ваш святий обовязок наказує Вам довести до побідного кінця, бо цим вратуєте честь цілого українського народу перед культурним світом.

Ми в Канаді, хоч і не беремо участи в тій боротьбі, яка тепер ведеться між „Свободою" а „Америкою" і тими часописами, які виявили своє признаннє „Свободі", то всеж таки запевняю Вас, що вся українська опінія є за „Свободою". Чільнійші люде в Вінніпеґу прямо з дива не сходять, як др. Назарук може мати можність щось подібного виписувати. Та Ви не зважайте на ніякі перешкоди. „Боріteся — поборите", бо за Вами правда і весь український народ.

Іван Ковалевич,
Вінніпеґ, Манітоба, Канада.

(Переслана стаття про Франка буде на днях поміщена. — Ред.)

СПОВІДЬ ОПРИШКА.

(З словінського).

—o—

Перед ворітьми приходства в невеличкому словінському селі станув високий, барчистий чоловік. Жилавим пястуком вдарив у ворота, а другою рукою поправляв собі клунок на плечах. А як ніхто з хати не відзивався, пішов другим боком до саду, обійшов хату й встромив голову крізь вікно до середини кімнати.

Панотче! — гукнув він.

Священик ходив у кімнаті туди й сюди й приготовлявся голосно до недільної проповіди.

— Що там? — спитав священик і підійшов до вікна й допитливо приглядався чужинцеві. — Що ти за один?

— Та що вам з того, хто я такий? Я чоловік мандрівний. Нині я тут, а завтра мене тут не буде. Приходжу з Реки, а хочу йти до Любляни.

— Ну і що? — перебив священик — хочеш певно заночувати?

— О, ні, ні! Мені і під голим небом можна заночувати.

— Так щож привело тебе до мене? — спитав священик трохи неспокійно.

— Я не задля себе приходжу, панотченьку, до вас. — Мене присилає один чоловік. Дайте розказати. Умираючий прислав мене сюди. Не хоче вмерти несповіданий. Ходіть, панотче, бо може бути запізно. Година дороги.

— Чи то може котрийсь із нашого села?

— Признаюся, я й не питався його.

Священик узяв палицю і вийшов із чужинцем. Чужинець закинув клунок і спішно пішли городами.

— Сюди, — показував чужинець дорогу. Дальше йшли полями, доріжкою, що все вилася серпентиною. Полудневе сонце пекло немилосердно на скелях Карсту. Шпилі гір подобали на звалища старинних замків. Понад тим простягалося голубе небо, а на ньому лише то тут то там чорні пятна — хижі птахи, що десь там у скелях гніздилися. Тепер кружляли, шукали добичі. З долу вітер доносив шелест, начеб ішов густим лісом. Та це ріка, що плила шмат дороги попід землею, а тут знову серед розколин скельних випливала на денне світло. Витала свободу. Мовчки ступав священик і його провідник. Одинокі живі сотворіння, які здибали, то були гадюки, що вигрівалися на каменях до сонця. Тай вони, сполошені шелестом ніг мандрівників, зникали в щілинах.

Уже довго чужинець не вів священика гірською дорогою, лише поміж яруги, завалені скельними зломами. Каміння лежало тут купами, начеб хто нарочно поукладав із нього твердиню. Вже ніде не видно було виходу. Священик пристанув і глянув допитливо на поводатаря.

— Ми вже на місці; — сказав цей. — Ходіть лише за мною, панотче.

Священик зробив іще кілька кроків і запримітив у скелі заглублення, що вело до печери. Вузка смуга диму добувалася з печері й вилася довкола гори.

— Цигане, — спитав священик?

— Ні, опришки, — відповів поводатар. — Мене післав до вас ватажок Мілян Сіркіч.

Ватага Міляна Сіркіча звісна була геть довкруги. Всі його боялися. Вже довго непокоїла вона околицю, але жандарми ніяк не могли зловити ніодного Сіркічевого опришка.

— Чомуж ти мене здурив? — спитався священик поводатаря.

— Отченьку, — підсміхнувся опришок — а відкіля ж я міг знати, що ви пішли би до вмираючого опришка. А наш ватажок, Мілян Сіркіч умирає. — Та не бійтеся, панотче, вам тут і волос не впаде з голови.

Священик заспокоївся, тай справа почала цікавити його.

Мешканці печери запримітили вже священика й повиходили проти нього. То були люде понурі, чорноволосі. Деякі були зі зброєю. Були й жінки між ними, бідні селянки, нуждені, лиця змарґані. Деякі плакали. Як священик увійшов до середини, якась дівчина піднялася із землі зі словами: „Слава Ісусу Христу!" й побігла наче наполошена дальше. Геть у глибині печері горів каганець. Світло його освічувало тускло місце, де лежав Мілян Сіркіч. Священик, як освоївся з темрявою, запримітив ватажка. Лежав на барлозі.

Священик привитав його голосно християнським поздоровленням. Хорий отворив очи.

— Марійко! — промовив він з трудом — дай мені щось під голову.

Дівчина, що перше поздоровила була священика, прискочила й дала ватажкові якесь онуча під голову. Сіркіч палаючими очима глядів на священика. Священик саме скінчив молитву й підійшов близше до барлога.

— Сідайте, отченьку! — сказав ватажок і вказав камінь. — Дякую вам, що ви прийшли. Ви даєте мені душенний спокій.

— Хочеш сповідатися, Міляне? — спитав священик. Ватажок закашлявся тяжко:

— Сповідатися... сповідатися... цебто підддатися, признатися до помилок...

— Так, — відповів священик — покоритися, жалувати за гріхи! Бо коли тут не жалуватимеш їх, там мусітимеш покутувати їх.

— Ви гарно говорите, панотче, — коби то я міг богато говорити з вами. Кажете жалувати за гріхи. Добре. Я опришок сповідаюся і жалую... А чи жалують своїх гріхів ті крамарі-опришки й коршмарі у селі, що нарід сивухою затроюють? Може вони не живуть з обманства й шахрайства? Щоправда, вони „ліпші люде", ніж ми опришки. Ще й поборчують убогому мужикові чарку горівки, коли він бідний зломаного грейцаря при душі не має. А хто від них виходить, певно не з повними, кишенями. Або діднчі із села, Неґрелі. То й ви, панотче, знаєте, що цілісенький божий рік його в селі не видати! А всетаки поля „його" гарно оброблені, жниво звезене, поскладане в стодолах і стіжках. Чи то не селяне робили таке йому? За трохи того депутату й горівки мусять іти на поле. Пригадуєте собі, як той драб вимантив у людей поле, як вони йшли на війну? Насамперед нібито заплатив їм якусь дурничку, а потім сказав, що поле не поплатне, тому ті гроші, що дав їм за нього, мусить у жнива відробити! Грабіжник!

Священик успокоював ватажка, що все більше запалювався. Та опришок не зважав на слова священика, вимахував руками, а голос його був чистий і рішучий.

— Отченьку! і той чоловік усіми шанований, а я, „опришок" усіми погорджуваний, тровлений, наче дика звірина. Тому теж мій чоловік не сказав вам відразу, що то я вас прошу до себе, бо не знав, чи і ви не погордите мною, а може ще й видасте мене жандармам. Так, так, отче, бідні ці ваші люде! А горе тому, хто з паном Неґрелі задереться! Не найде вже у нього праці, мусить кидати рідне село! Тисячі людей ідуть через море, в світ за очи й шукають там більшої справедливости, як у рідному краї. Та самособою, не кождий має до цього серце. Не кождий може покинути правдешну землю. Кинути рідні гори, всі ті місця, з якими зрісся від маленької дитини, з якими звязаний неодним спомином, де минула його молодість, — то не кождий може! А потім як його тягне в гори, в його гори, і він із безпечного гнізда може глядіти в діл на поля, на свої поля, то він відчуває, що його ограбили й використали, що він не находить ніде права ні справедливости. Тоді мусить зродитися ненависть і бажання помсти, на цих там у долі...

Тепер і опришки старалися вспокоїти ватажка, бо побачили на його устах кров. І добра хвиля минула, заки Сіркіч зміг дальше говорити.

— Панотченьку, я не міг стерпіти всієї тої наруги. Я пішов до Трієсту. І неодин пішов зі мною. Ми працювали, тяжко працювали, наче худобина. День в день двигали ми мішки рижу з корабля. За пєсі гроші тисячу разів треба було перебігти по хитких корабельних дошках. Піт зідав нас. Вечером падали ми наче неживі на причі. За кусник мяса. Сухарі мусіли ми собі красти, бо грошей не вистарчало. А як ми одного дня сказали, що так дальше годі й жадали підвишки бодай кілька грейцарів, нас прогнали наче собак. На корабель приняли инших робітників, бо досить було нещасливих, які воліли бути близше рідного краю, як десь геть за морем пропадати. А ми по місті ходили від хати до хати. Даремно. Ми обдерлися, зарослі, біля на нас одна онучка. До чого толод не доведе?! Ми вдерлися до магазину й взяли собі, що нам доброволно не хотіли дати. А як поліція впала на наш слід, ми скрились в наші гори. Отче, ви, бачу, не дасьте мені прощення?

— Міляне, молися, Господь милосердний, Він простає ще більші гріхи.

Священик сповнив свій обовязок сповідника...

Переповів М. Т. Д.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО СТАРОМУ КРАЄВИ.

ДІТРОЙТ (ГЕМТРЕМК), МИШ.

На політичних вязнів.

Брацтво св. Михаїла ухвалило вислати до краю $24 як допомогу політичним вязням. В той спосіб протестує наше Братство проти ляцького засуду, який видано недавно на членів української революційної організації у Львові.

Жертву вислано до Обєднання в Филаделфії.

Василь Мартинюк, секр.

—o—

ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ.

Завзято платимо податок далі.

Хоч другі подалися, але не наше Братство св. Івана Хрестителя, від. 270 У. Н. Союза. Від літ платить воно кождого місяця свій народний податок і не було ще досі навіть одного місяця, щоби ми не виповнили як слід свого обовязку. В той спосіб висказуємо найкраще признаннє нашій центральній народній організації, якою є Обєднаннє.

Податок за той місяць виносить $15.

Микола Пігура, секр.

—o—

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Замісць вінця для інвалідів.

Помер наш щирий товариш бл. п. Михайло Лацік. Щира і добра душа. Всі його поважали і любили. Великий приятель Обєднання, який давав жертву буквально на кожду народну ціль. Давав не кводрами, а десятками долярів. Це всі добре знають. Був діяльним членом Ліги Американських Горожан. І ото кількох членів Ліґи і його товаришів зложило пару долярів і вислало до Обєднання для інвалідів. Це для покійного буде краща памятка, якби ми вінець були йому купили.

Взиваємо і других членів Ліґи помянути в той сам спосіб память покійного.

Жертвували по $1.00: Василь Конкульовський, Стефан Гиса, Микола Теребецький, Антін Куцик, Володимир Ярич і Дмитро Левицький.

Гроші вислано до Обєднання.

Антін Куцик.

—o—

ДЖАНСТАВН, ПА.

Збірка на політичних вязнів.

Наша громада має рівнож серце для своїх поневолених братів. І у нас відбилися голоси, що доходять до нас з польських тюрем. І ми відчинили своє серце і зложили лепту для наших нових борців, для політичних вязнів.

Зібрано $20.00 і вислано до Обєднання в Филаделфії. Жертви будуть оголошені в виказі Обєднання.

Василь Олексюк.

—o—

ВІЛІНҐ, В. ВА.

Хай і від нас щось капне.

О. Александер Пеленський сказав в церкві слово до вірних та пригадав їм на терпіння нашого народу в старім краю і просив зложити якусь лепту.

Відправлено панахиду за поляглих героїв і зібрано $9, які відослало до Обєднання в Филаделфії.

—o—

С. ДІРФИЛД, МАСС.

Панахида за Франка.

В нашій церкві відправив о. М. Лукаський панахиду за душу нашого національного ґенія Івана Франка, а при тій нагоді зібрано в нашій невеличкій громаді $3.50, які відослано до Обєднання на памятник Івана Франка.

Іван Журовець.

—o—

ЕМБРІДЖ, ПА.

Збірка, яких тепер не богато.

Як вже було в своїм часі згадано в дописі, зібрано в Емрбідж $90 і переслано до Обєднання з призначенням на такі старокраєві цілі: $40 для тих, що потерпіли в послідних революційних відрухах проти Польщі, $25 для інвалідів, $20 на політичних вязнів, а $5 на Пикулицький цвинтар.

—o—

ТЕМС, В. ВА.

Для тих, що наставляють груди проти Польщі.

Товариство ім. Т. Шевченка ухвалило виасиґнувати з каси $20 і переслати до Обєднання з призначенням для тих, що впали жертвою своїх революційних подвигів. Честь українським борцям, ми за них не забудемо.

Григорій Магун, секр.

—o—

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Збірка на Народний Дім в Устечку.

Хочемо подати звіт з діяльности комітету для будови Народного Дому в містечку Устечку, повіт Заліщики.

Наші браття з старого краю звернулись до нас односельчан з просьбою о ласкаву поміч при будові Народного Дому в Устечку. В Ню Йорку засновано комітет для збірок, в котрого склад ввійшли: Евстахій Скоревич, предсідатель; Михайло Кібюк, касієр; Іван Задорожний, секретар; Олекса Кібюк, контрольор. Комітет взявся до діла і за помочю добрих синів і доньок зібрано наразі 116 долярів. До рідного містечка Устечко на руки комітету вислано через банк в долярах $116.

Жертвували слідуючі: Гнатюк Стефан $25.00; по $10.00: Скоревич Евстахій, Кібюк Михайло, Задорожний Іван, Кібюк Олекса; по $5.00: Вийванко Проць, Палагнюк Дмитро, Триш Іван, Сосідка Йосафат, Кукрицький Гриць, Митрович Михайло, Макогін Параска, Кібюк Докія, Максимишин Ганя, Кібюк Василь; по $1.00: Чуфрій Андрій.

Як бачите, то навіть чужинці зрозуміли і жертвували на наш Народний Дім, а де ті, котрі виросли в ріднім селі? Браття і Сестри, доложім старань, щоби зібрати потрібну суму. Коли чужі дають жертву, то чому нам не дати?

За Комітет:
Скоревич Евстахій,
Задорожний Іван,
Кібюк Олекса,
Кібюк Михайло.

Всю переписку слати на руки: **Скоревича Евстахія 217 Іст 4 Стріт, Ню Йорк, Н. Й.**

НА ШЛЯХУ ДО НОВОГО „ПОРОЗУМІННЯ“ З РОМУНІЗАТОРАМИ

Жаліються парляментарі з табору Лукашевича. Вже й перша сесія парляменту поминула, а те, що було обіцяно в урядовому маніфесті в справі життя національних меншостей у Румунії, залишилось забутою грамотою. Навіть більше. В престольній промові ні про шкільну, ні про церковну справу національних меншостей, ні про инше жадного словечка не було згадано. „Виходить — додає з сумом „Рідний Край“, цей офіціоз Лукашевича — що минула сесія присвячена була самим формальним справам, полишаючи законодатну працю на осінь“.

Неспокій будить в „українських“ парляментарів той факт, що „підчас розправ над виборами і престольною промовою опозиційні партії нападали на уряд за пороблені національним меншостям уступки“. Непокоїть ще більше через те, що українські аверескаці аж надто вболівають державним спокоєм Румунії — гнобительки української Буковини. „В наших часах — заявляють вони устами „Рідного Краю“ — обєднання всіх сил булоб якраз на місці“, а шовінізм Румунії „не принесе державі ніякого добра“.

Ну, а коли Румуни знову забудуть у черговій урядовій промові на черговій осінній парляментській сесії згадати про старі обіцянки? Що тоді? Пани, українські аверескаці, чудово розуміють, що теряючи ґрунт в однім місці, не слід теряти його в другім. Сьогодня ґублячи гостинність ген. Авереску, що до кінця використав їх на виборах, вони з усіх сил намагаються зорієнтуватися в инший бік буковинського населення. Не жалують при тому революційних слів. „Будуть наші справедливі, надто смирні шкільні жадання на цей раз у нашу користь полагоджені, то добре, а ні, то заступники наші мусітимуть зложити відповідну заяву, щоб увесь світ знав про наш гнет і неволю й вийти з парляменту, де нема для нас правди! Та посли до румунського парляменту мають бути людьми порядними і не лізти з сварками до хазяїнів, — тож і наші аверескаці знаходять у вжиткові своїм тон поштивости і поважання до румунських гнобителів колись Зеленої Буковини. „Маємо надію, одначе — говорять вони, — що не всі Румуни засліплені й дорозуміються, що всі є горожанами держави й що їм за їх обовязки належаться й деякі права“.

Ну, щож, підождемо, може Лукашевичі, Лисани й инші румунські перекінчики знову „порозуміються“ із своїм патроном, — та чи буде з тих „порозумінь“ якась користь буковинським Українцям?!

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

„МАЛИЙ ПАРИЖ“

(Враження чужинця з Варшави)

—o—

Який характер Варшави? Ніякий. Має свій характер потопаючий у мраці, строгій моралі та етикеті Лондон, має його завдяки бульварам і безнастанному заливові чужинців гомінкий Париж, має його заколиханий тонами музики безтурботний Відень, вічний Рим з новітним блеском і слідами тисячеліть, і навіть виросший на очах до розмірів великана нервовий Берлін, і романтичний на горбах розкинений Київ з печаттю Сходу і Заходу, — Варшава свого оріґінального характеру не має. Нема в неї нічого такого, що булоб специфічно її, та що почувалосяби „у воздусі“; як ось напр. у такому Кракові відчувається духа стародавньої польської національної традиції, чи в такому Мюхені — велич німецької культури.

Варшава робить безумовно враження великого міста. Таке враження викликує передусім вуличний коловий — головно автомобільний рух, — неприноровлений до пляну міста, скупчений на двох паралельних головних вулицях (Маршалковська та Краківське Передмістя і Новий Світ), безладний, причинюючий день-у-день якісь катастрофи, прокляття пішої публики та поліцаїв, безрадно вимахуючих руками на перехрестках, при чому — знаменча річ! — там, де рух найбільший і найбезладнійший, поліцаїв ані сліду). Широкі вулиці, які дозволили прикрасити їх шнурками дерев і таким робом перетворити в кілька справді гарних алей (Ал. Уяздовські, Бельведерські, Єрусалимські), ну і — Висла, з одним поганим мостом Кербеза і другим гарним віядуктом та мостом Понятовского — ось усе. Присутности Замку й инших памяток давньої історичної Польщі не почувається, так само безумовно найцікавіща частина міста — т. зв. „Старе Місто“ з вузенькими, крутими вуличками — є „здеґрадована“ в користь шабльоново розбудованих нових вулиць та й самим Варшавякам вона мало відома. Культурою — себто музеями, ґалеріями, постійними виставками, високими зразковими школами, віковими видавництвами і т. п. — Варшава не може ніяк почванитися; цівілізація не дійшла ще так далеко, щоби найблищі передмістя, робітнича дільниця Воля, чи бідний Мокотів, не потопали у каламутних водах при кожному більшому дощі; „архітектоніка“ цього міста допускає 7 поверховий „хмародер“ поруч з навпів розваленою деревляною будою; найкращі місця, — нпр. Саський майдан у центрі міста (нині ще завалений руїнами Собору) — є тут і там опоганені якоюсь задріпаною будівлею, чи крамничкою наче з Кулікова. Словом: Варшава це велике місто, яке вже стало великим та ним ще не є і либонь ще довго ним не буде. Зрештою: яка це величінь, коли за годину пройдеш спокійно впродовж від одного передмістя до протилежного. Надмірно переладована центральними установами й надмірно перелюднена післявоєнним напливом провінціонального населення, Варшава душиться, шумить і клекотить, але так і почувається неприродність і штучність оцього великоміського ґамору міста, яке стало столицею великої розмірами держави раптово, так мовити: через ніч, несподівано для самої себе, своїх вулиць і майданів та їхніх мешканців.

Раптом і несподівано стала Варшава столицею республіки з великодержавними аспіраціями і — чи могло бути інакше?!

Її вивищення перевернуло їй у голові. Те, що вона славить себе „найкращим містом у світі“ — можна їй вибачити; яке місто, чи містечко не має претенсії на красу? Але назва „Малого Парижа“, яку Варшава прийняла в устах Варшавяків — це справді сміховинння! В усякому разі ця назва не приносить чести Парижеві. Колиж Варшавяки, переводючи порівнання свого рідного міста з надсеканською столицею, покликуються на „легкість“ Варшави, на її веселість та на її — жінки, то-гордість Варшавяків на ці скарби їхнього міста є дуже... однобока. „Легкість“ Варшави є по суті „улеґалізованою звичаєвим правом“ розпустою, її веселість є пустотою, а жінки — про них буде окремо мова. Справді Варшава не має домів розпусти та всіляких „святинь“ рафінованих роскошей, — курілень опіюма, кокаїни і т. д. і т. п., — до яких нічю приваблюють наївного чужинця прислужливі посередники, що увихаються по вулицях нпр. такого Берліна. В 11 год. ночі зачиняються пречисленні цукорні (в яких можна дістати пироги і „фляки“!!) та дуже нечисленні каварні, а ресторани й бари, в яких варшавська публика розвеселює душу далеко поза північ, не є гірші від своїх заграничних суперників: їхні гості пють (у них на першому місці!), їдять, слухають музики, танцюють посеред столиків, словом: іде „скромна забава“. Зате справжня розпуста перенеслась у Варшаві на **вулицю**. Скоро тільки наляже сумерк, варшавські вулиці представляють собою один великий торг живим товаром. Не ці й ті вулиці, а **всі**; не лише довга Маршалковська вул., Краківське Передмістя та Новий Світ, а всі поперечки, які їх лучать, і десятки инших вулиць. Стільки проституток, скільки у Варшаві, й такої безцеремонности взаїмних „переговорів“ — ледви чи здибаєте в якійнебудь иншій столиці. Очевидно, що Варшавяків це ні трохи не разить і вони вважають таку дивну ідиллю в порядку річей. І коли говорити про особливости Варшави, то справді в першій мірі приходить на думку ця масова проституція, продукт матеріяльної нужди населення та занику почуття моралі в найширших верствах. Коли спитати: кого найбільше є у Варшаві, — то дістанете безумовно одну відповідь: проституток ну і помешканевих та кишенevих злодіїв.

Тип професіональної продажної дівчини став у Варшаві такий буденний що, нічого дивного, він відбився на загальному типові Варшавянки. Варшавянки буцім то славляться елеґантністю і ґраціозністю, вмінням „ходити“ й одяґатись, підкреслювати кожним рухом принаду „вічно жіночого“. Можливо, що воно й так. А проте водючи очима по лицях молоденьких дівчат, студенток і поважних матрон — найчеснійших доньок і мам — обліплених шмінкою і пудрою, з попідмазуваними очима й обовязково накрашеними майже під самий ніс устами — мимохіть зринає порівнання хочби з Віденками, які чейже теж мають відому „марку“ елеґантних і ґраціозних, і таке порівнання не вийде на користь Варшавянки.

Чим же живе Варшава? Нічим. Має чудові драматичні театри, надзвичайно талановитих акторів і режисерів — але як на сміх театр Варшавяків не захоплює і на їх духовому життю не відбивається. Доказом того, що ось саме варшавський маґістрат з 4-ох міських театрів рішив зачинити два найкращі!! Ще меншу ролю грає музика, зрештою цілком слушно, бо так сценічна (оперний великий театр) як і естрадова (концерти у фільґармонії) стоїть на дуже низькому рівні, доказуючи ще раз стару правду про малий хист і нахил Поляків до музики й співу. За те квітнє кабарет, легка сміховинна сценка — і якщо Варшава живе чимось, то саме хіба кабаретом, кабаретовими плоскими пісоньками й кабаретовими порноґрафічними дотепами.

Політикою Варшава не цікавиться й на політиці не розуміється. Про Вітоса, сойм та соймові звичаї, про монархістичну аґітацію та політичні скандали знає з кабаретів, які ставляться до того, як до „тем“ для гумористичних монольоґів, пісоньок та сценок. Стільки й знає про ці справа варшавська вулиця — не більше про нинішні політичні відносини. Про безрезультатні „наслідки“ травневих крівавих днів, себто про те, що ось нині діється — варшавська вулиця не знає, бо кабарети бояться торкатися цієї „теми“: Пілсудскі, це не Строньскі, Шептицкі ані Вітос і жартувати небезпечно. Лише тут і там просмикнеться дотеп про „моральну санацію“ і переляканo замовкне. І тому важко говорити про варшавські „настрої“.

Коли казати про суспільні настрої — то вони у Варшаві „ліві“, наскільки „лівою“ можна назвати справжню популярність марш. Пілсудского в широкого населення та млявий лібералізм варшавського інтеліґента, одідичений по російському інтеліґенті. Та найвірнійше буде, коли скажемо про варшавські настрої, що їх взагалі — нема. Нема їх так, як не має Варшава свого характерного обличчя. А може якраз в оцій „безполовости“ характер Варшави? Можливо.

Та вже не „можливо“, а цілком певно, що найбільшою особливістю Варшави є саме ця „легка“ й бездумчива атмосфера гнилі й деморалізації, „легких“ поглядів на етику й мораль, на все життя, на всі поважні його сторінки. Атмосфера, яку виправдує околиця, що потопає у багнах і болотах, над якими увихаються міліони їдких комарів. Нездорова околиця, нездорова атмосфера міста, що розклалось серед неї — і тому нездоровим духом тхне те, що на цьому нездоровому ґрунті зроджується.

І. Кедрин.